

0528

A MAGYAR HÍRLAP HÉTVÉGI MELLÉKLETE
2016. MÁJUS 28.
SZERKESZTETTE: PETÁN PÉTER
MŰVÉSZETI VEZETŐ: SALÁT ZALÁN PÉTER

a H e g e d ű

Tóth Árpád: Hajnali szerenád

*Virrad. Szürkül a város renyhe pizska,
De túl, az enyhe, tiszta messzeségben
Új rajzlapját kifeszíti az égen
A hajnal, a nagy impresszionista.
Ezüst ónnal szeszélyes felhőt rajzol
És álmodozva pingál enyhekéket
S ragyogva tűzi az isteni képet
Az ürbe a hold, nagy rajzszög, aranyból.*

*A sötétség, az éji, rút csuha
Lebomlik a fák törzsén nesztelen
S borzong a jó hűvösben meztelen
Az erdő, az örök, buja csuda:
Most, mielőtt pompás testét kitarja
Mindenkinek, nyújtózik hallgatag
S várja, hogy a vén, dús kéjenc, a Nap
Aranyfésűt tüzzön nagy, zöld hajába.*

*De itt, a szűk utcák közé bezárva
A szürke hajnal szennyes és sivár,
Nagy, sárga szirmát elhullatta már
A lenge gázláng, az éj bús virága.
Itt-ott mered csak s furcsán, betegen
Lobog a kétes és nehéz homályba
Egy-két borús fa, mint faközöld fáklya,
Mely vakon leng a siket tereken.*

*Annuska, alszol? bús utcák során
A bús hajnalban járok egyedül,
S hogy vigasztaljon, halkan hegedül
Fantáziám, a magános cigány:
Erdőkkkel, éggel, ajkad mosolyával
Hangfogózza dalát, míg ballagok,
Jó volna most megállni ablakod
Alatt egy édes, fájó szerenáddal.*

*A szívem adnám oda hegedűnek,
A szívem, melyből bú és vágy zokog,
Lopjon szivedbe enyhe bánatot
És kósza vágyat, mely árván röpülget,
Hogy szűz álmodban, halkan, édesen,
Nem is sejtve, hogy könny az, amit ejtesz,
Álmodban, mit reggelre elfelejtesz,
Sirasd el az én züllött életem.*

Nyugat' 1912., 14 szám

Icsu Renáta illusztrációja

Egy fénykép fény sugara

Előkerült egy fénykép, amely megdobogtatja a szívet, felpezsdíti a lelket, és kivezényli a halandót az élet mégiscsak mámoros és csodával tarkított mezőire – a zene felségterületeire. Mitől dobban ekkorát az ember szíve, ha egy hetvenéves fotót az íróasztalára tesznek? Egy fénykép ritkán marad meg a mérlegen. S most mégis, lám, megáll a mutató, és a zene extázisába vezet. Köszönhetően annak a huszonkilenc éves művésznak, aki a fényképen Kodály Zoltánra figyel. Az évszám 1946. június 27-e. Azt írja a Világ: „Jehudi (még J-vel) Menuhin, a világhírű hegedűművész ma délben Budapestre érkezett, a főváros vendége, és holnap este adja első koncertjét...” Igen, Menuhin az, aki hetven év múltával a fényképről visszaköszön. Az a Menuhin, aki ez év április 22-én ünnepelte volna a századik életévét.

A Népszavában Jemnitz Sándor sorai 1946. június 29-én: „Csodagyermekévei óta (hároméves korában kezdett el hegedülni, és hétévesen mutatta be tudását a közönségnek – a szerk.) világhír övezi, ünneplik, becézik. De őt

nem bódítja el a tömjén: első sikereinek tetőpontján váratlanul visszavonul. Ez az újra megjelenő, második Jehudi Menuhin az, aki Bartók Bélát önkéntes amerikai száműzetésében anyagilag támogatta azzal, hogy hegedűművet rendelt tőle, hatalmas tiszteletdíj fejében. Ez a mű a Szólószonáta, amely a Zeneművészeti Főiskola roskadásig megtelt nagytermében csütörtökön este jutott el a magyar bemutató előadásához.”

Yehudi Menuhin így vallott a támogatásról: „Elég vakmerő voltam, hogy arra kérjem Bartókot, írjon nekem egy szonátát szólóhegedűre. Kérhettem volna nagy versenyművet is vagy hegedű-zongoraszonátát, de a lehető legkevésbé akartam terhelni. Anyagilag semmilyen más módon nem lehetett segíteni rajta; túl büszke volt, semhogy elfogadja, kivéve, ha ő is adott valamit cserébe. Ez a szonáta minden bizonnyal a legnagyobb szólóhegedű-alkotás Bach óta.”

Jemnitz Sándor így folytatja: „Megrendítő mű ez! Mély betekintést nyújt a honvesztett mester lelki világába... Jehudi Menuhin nemes lelkesedéssel a bartóki honvágyat és földöntú-

li üzenetét hozta el nekünk hangversenysorozatára, amelynek jövedelmét jótékony célra, a magyar művészek javára fordítja.”

A szavakon érződik az ország halottaiból való feltámadása. Menuhin visszaemlékezéséből tudjuk: a világhírű hegedűművész nagy megtiszteltetésnek tartotta, hogy élete utolsó három évében megismerhette Bartók Bélát. Élete utolsó nyarát 1945-ben – terveik szerint – Bartók Menuhinnál töltötte volna Kaliforniában, de súlyosbodó fehérvérűsége miatt, röviddel az indulás előtt le kellett mondania az utazást. „A Szólószonáta nehéz mű – írja Menuhin. – Bartók ott volt ugyan, amikor 1944 végén először játszottam a Carnegie Hallban, de sajnálom, hogy nem hallhatta valóban kiforrott előadásban; az évek során ez a zene egyre többet mondott nekem, és úgy érzem, mindannyiunknak, a legmélyebb szellemiség hangján.”

A szóban forgó 1946-os fényképen a Zeneakadémia egyik szobájában Menuhin mellett Kodály Zoltán áll, aki a koncertek műsorfüzetében a következőket írta: „Jehudi Menuhin el-

sőnek jelentkezett az itt megfordult világhírű művészek közül. Nem várta meg, hogy mi hívjuk, amikor már minden rendben van, hanem felajánlotta segítő kezét, részt akart venni az újjáépítésben. Ez egyrészt azt jelenti, hogy Magyarország lassanként mégiscsak újra bekapcsolódik a művelt világ vérkeringésébe, amelyből annyi évig ki volt rekesztve. Másrészt azzal, hogy siet nekünk bemutatni Bartók neki írt ismeretlen művét, elvesztett nagy emberünk szellemét hozza vissza. Azt kérdezi ez a szellem: van-e egy talpalatnyi szárazföld vízőzön pusztította országunkban, ahol leszállhat megpihenni, vagy vissza kell repülnie Noé bárkájába. Sorsunk függ attól, mit felelünk rá.”

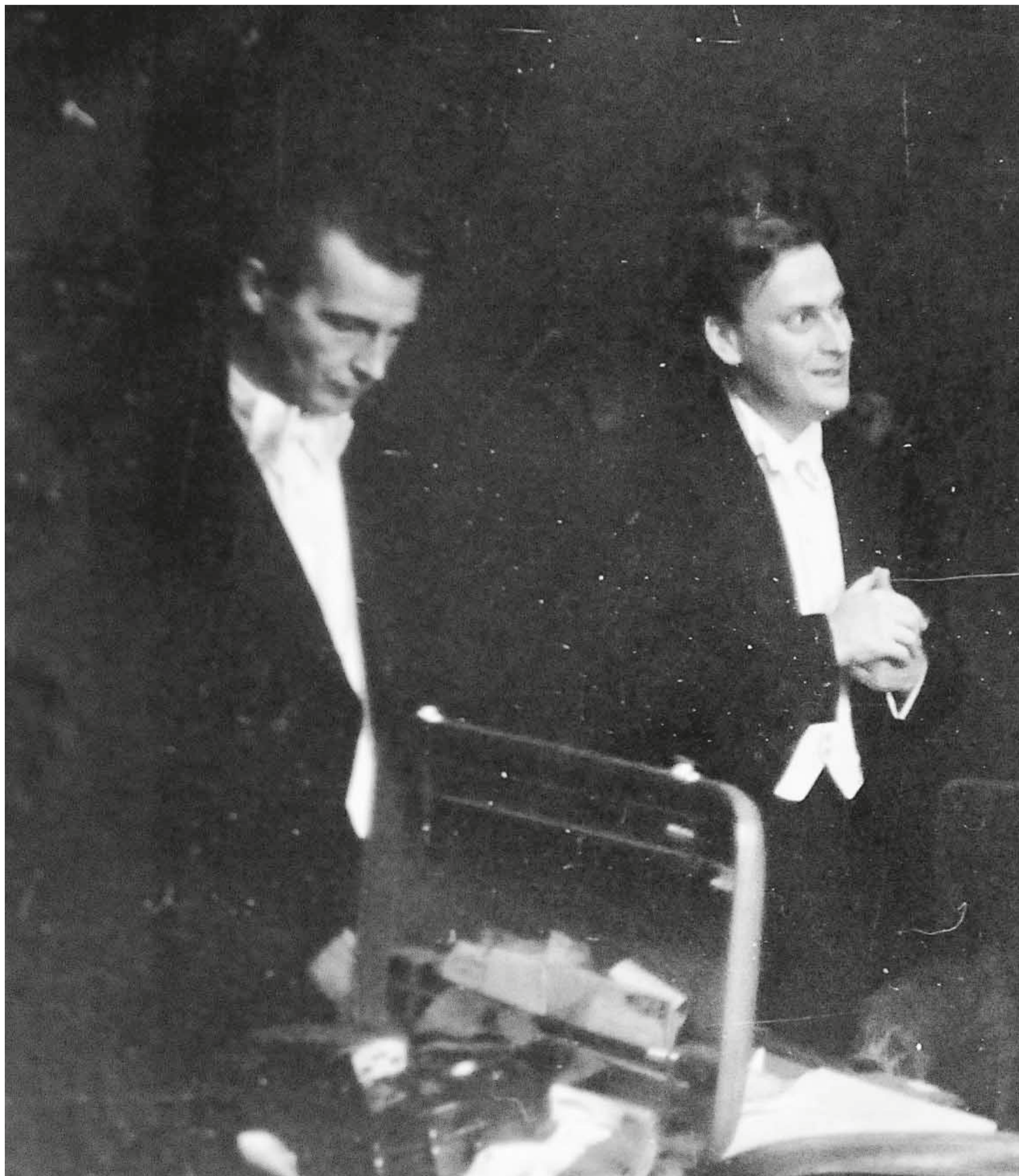
Lehel György, aki szintén ott volt ezen az 1946-os zeneakadémiai koncerten – később pedig többször szerepeltek együtt – így emlékezett Menuhin fellépésére: „Nehezen lehet ma már elképzelni, hogy mit jelentett az elsőként érkező világhírű művész koncertsorozata közvetlenül a háború utáni Magyarországon.

folytatása a II. oldalon

*Menuhin játékát hallva Einstein így kiáltott fel:
„Pedig tulajdonképpen nincs különösebb varázsa, hiányzik minden külsőség, művészi p*

A Zeneakadémia egyik szobájában
Menuhin mellett
Kodály Zoltán áll, aki a koncertek
műsorfüzetében a következőket
írta: „Jehudi Menuhin
elsőnek jelentkezett az itt
megfordult világhírű művészek
közül. Nem várta meg,
hogymi hívjuk, amikor már
minden rendben van, hanem
felajánlotta segítő kezét,
részt akart venni
az újjáépítésben...”

FORRÁS: A SZERZŐ ARCHÍVUMÁBÓL

folytatás az I. oldalról

Valóban, ez az élet szikráját, a folytatás lehetőségét adta akkor, és mi rajongva vettünk részt ezeken a hangversenyeken. Találkoztunk, egy pár konvencionális szót beszélünk, hiszen akkor az ő itteni koncertjei (három hangversenyt adott és egy főpróbát is végigélvezhetett a közönség) olyan feltűnést keltettek, olyan társadalmi visszhangjuk volt, hogy mindenki, aki élt és mozgott, ott volt körülötte.”

Ugyancsak 1946. június 29-én a Magyar Nemzetben, Gaál Endre tollából olvashatjuk: „Noha (Menuhin) szerénysége olyan nagy, mint művészetete, ma ő a szenzáció, a nap hőse. A magyarság szíve már akkor nagyot dobbant, amikor emlékezetes Bartók-nyilatkozatát a londoni rádió közvetítette. Most pedig egészen szívébe zárta a férfit, aki mint ifjú virtuóznak indult, s ma csodák csodája, a modern zeneművészet heroldjaként a magyar Bartók művészetének zászlóját emeli magasra a világ előtt... Jehudi Menuhin kivételes művészetéről számot adni, róla bírál-

latot írni, nehéz feladat, hiszen még most is hatása alatt állunk játékának. Pedig tulajdonképpen nincs különösebb varázsa, hiányzik minden külsőség, művészi póz. Első pillanatra ilyen szavak jutnak eszünkbe: sima, elegáns. Aztán hegedülni kezd. Furcsa, de a játékfunkciók sem észlelhetők fizikai teljesítménynek is bámulatra méltó hegedülésében. Szenzációs a hangképzése, minden képzeletet felülmúl intonáció-biztossága... Első eset, hogy Bartóknak volt a nagyobb sikere, s nem a népszerű Beethoven-opusznak, s ez nagy szó! A közönség végigtapsolta a szüneteket. Ilyen elementáris tetszésnyilvánítás régen nem dübörgött. Budapest megmutatta, hogy tud spontán lelkesedni. A viharos lelkesedés Menuhint két ráadásra is készítette.”

A harmadik koncert után, július 3-án Gaál Endre így írt: „Menuhin valóban a hegedülés piramisának csúcsát alkotó pár művész között áll. Egyenesen félelmetes mit tud és mire képes ez a ragyogó instrumentálista...”

Menuhin 1930-ban, 14 éves korában járt először Budapesten. Hubay Jenő hegedűművész és zeneszerző a következőket mondta tollba a Pesti Napló riportérének: „Ott voltam Yehudi Menuhin koncertjén, és másnap vendégül láttam a kislíút. Bámulatos talentum. Az ember csodálatba esik, ha ilyet hall... A Mendelssohn-koncertet úgy játszotta, ahogy még csak Sarasatétól [a spanyol hegedűművésztől] hallottam.” Breuer János zenetörténész tette hozzá: „Mit nem adnék érte, ha készült volna hangfelvétel a 72 éves mester és az unokakorú, 14 éves vendége kuglóf és habos kakaó mellett lezajlott »szakmai« beszélgetéséből.”

Ugyanezt elmondhatjuk az 1946-os látogatással kapcsolatban is. Mit nem adnánk azért, ha felvétel őrizné Menuhin és Kodály akkori beszélgetését.

Ugyancsak Breuer János írja, hogy legenda is képződött Kodály és Menuhin kapcsolatáról. „Donald Mitchell londoni zenetörténész, a Faber and Faber kottakiadó vezetője, ki a Menuhin

: „Most már tudom, hogy van Isten a mennyben!”

óz. Első pillanatra ilyen szavak jutnak eszünkbe: sima, elegáns. Aztán hegedülni kezd.

Feledékenység

Mozart mindössze tízesztendő volt, amikor diadalmas európai zongorakörútjáról visszatért Salzburgba. Egy főúr, aki sokat hallott a gyermek sikereiről, nem tudta, hogyan szólítsa meg a fiúcskát. Úgy érezte, letegezni már nem lehet, viszont a közhasználatú „kegyed” megszólítás sehogy sem illett az apró emberhez. Igyekezett tehát megkerülni a dolgot és többes számot használt.

– Hallom, voltunk Franciaországban és Angliában; mesélték, hogy fogadtak bennünket az udvarnál; jártunk Antwerpenben, Rotterdamban...

A kis Wolfgang álmélkodva nézte a „bácsit”.

– Érdekes – rázta a fejét –, én nem emlékszem, hogy mi ezeken a helyeken egyetlen egyszer is találkoztunk volna...

*
Maria d’Agoult grófné, Liszt iránt érzett rajongásában elhagyta férjét, és a szerelmeséhez csatlakozott. Együttélésük második évében, 1836-ban a szerelmespár rangrejtve a Mont Blanc lábánál fekvő üdülőhelyre, Chamonix-ba utazott. Inkognitójuk megőrzése céljából álnéven jelentették be magukat a szállodában. Liszt a bejelentőlapját – látszólag feledékenyen – így töltötte ki:

Születési helye: Parnasszus. Foglalkozása: zenebölcselő. Atyja neve: Dante. Úti célja: az Igazság.

*
Franz Schubert barátai megdöbbenek, amikor a zeneszerző, aki gyakorta transzban írta dalait, később nem emlékezett arra, hogy mit alkotott. Egy nap a tenor, Vogel elénekelt Schubert egyik dalát, és amikor befejezte, a zeneszerző így kiáltott fel:

– Ez nem is rossz! Ki írta?

*
A nagy karmester, Arturo Toscanini gyakran együtt énekelt a zenekarral a próbákon. Ám néha meglepedkezett arról, hogy mit is tesz. Egyszer, egy kosztümös próbán olyan hangosan énekelt, hogy túlharsogta a hangszereket. Hirtelen megállította a zenészeket.

– Az ég szerelmére – csattant fel – ki énekel itt?!

*
A kínai származású, francia csellista, Yo-Yo Ma, aki több száz zeneművet képes megjegyezni, néha rendkívül feledékeny tud lenni. Így történt, hogy 2,5 millió dolláros csellóját egy taxiban hagyta a Carnegie Hallban tartott koncertje után. Amikor visszakapta a csellót, megkérdezték tőle, hogyan hagyhatott el ilyen értékes hangszert.

– A gyakorlat teszi – válaszolta.

Archívumban is munkálkodott, kérdezte tőlem néhány éve levélben, mi készült el Kodály Menuhinak szánt hegedűversenyéből. Ő úgy tudta, Kodály 1946. október–november fordulóján, Amerikába tartva, a hajón kezdte meg a kompozíciós munkát. Ez természetesen nem volt igaz. Menuhin 1957. január 23-án kérte fel a mű megírására Kodályt. »Megtisztelnél-e azáltal, hogy elfogadsz megbízást egy hegedűversenyre, melyet 1958 májusában Londonban mutatnék be, s utána Budapesten játszanám.« Velem Kecskeméti István tudatta: mindössze négyoldalmi hangjeggy készült el a kompozícióból, s én továbbítottam az információt Londonba. Tizenöt évvel Bartók Szólószonátája után kért Menuhin művet második nagy barátjától.

„Nagyon nehezen hajlok csak rá. Annyira elmerültem ugyanis a vokális zenében, hogy távol került tőlem mindenféle hangszeres zene, különösen a szólóhangszerre való” – mondta Kodály a hegedűverseny iránt érdeklődő Lutz Beschnek, aki a brémai

televízió megbízásából beszélgetett vele 1964-ben. Bartók Béla születésnapján, 1946. március 25-én emlékhangversenyt rendeztek – ez is évforduló! –, amelynek során az ünnepi beszédet Kodály Zoltán tartotta. Egyebek mellett azt mondta: „Ma hatvanöt éve, Gyümölcsoltó Boldogasszony napján született Bartók Béla, és egész élete a születése napjához fűződő képeket vázolja elénk. Rügyfakadás, gyümölcsoltás, magvetés, megújulás, újjászületés.” Yehudi Menuhin írta: „Assisi Szent Ferenc állítólag megértette a madarak beszédét – így kelt életre Orfeusz legendája. Úgy érzem, ez az alapja Bartók valamennyi művének is. Ugyanez a kommunikáció minden élőlényel, amely hidat ver múltunk és jövőnk között.”

Menuhin a háború alatt félezer koncertet adott a szövetséges erők és a Vöröskereszt támogatására, majd fellépett a bergensbelseni koncentrációs tábor túlélői előtt is. A háború után ő volt az első külföldi művész, aki Magyarországra jött, és az első nem

magyar hegedűs, aki Bartók-műveket adott elő. Egyébként Bartókot a század legnagyobb zeneszerzőjének nevezte.

Kedves anekdota egyik későbbi, amerikai turnéjáról. Egy textilgyáros vendége volt, aki megkérte, hallgassa meg fia hegedűjátékát. Amikor a család ifjú sarja befejezte az alkalmi koncertet, Menuhin így szólt: „Kérem, a gyerek pontosan úgy játszik, mint Arthur Rubinstein.” „De hiszen Rubinstein nem is tud hegedülni” – mondta csodálkozva a gyerek apja. „Pontosan ezért hasonlítom őhozzá” – felelte mosolyogva Menuhin.

Az 1935-ös világméretű turnéján hatvanhárom városban és százötven koncerten lépett fel. Játékát hallva a Nobel-díjas fizikus, Albert Einstein – aki köztudottan „kozmosz vallásúnak” tekintette magát, és nagyszerűen játszott hegedűn, így kiáltott fel: „Most már tudom, hogy van Isten a mennyben!”

KÓ ANDRÁS

Mikszáth Kálmán: Magyarország lovagvárai (3.)

Mesés várak

Ezekről is meg kell emlékezni, mert ezekből van a legtöbb, kivált a Székelyföldön, hol, mint már említettük, a várak egy részét az óriások építették.

De az óriásoknak segítettek az erdélyi krónikás urak is, akik minden hegyre, minden dombra egy-egy várat tesznek, illetőleg minden földkidudorodáson egy hajdankori castrum nyomait vélik felföldözhetni.

Volt is tagadhatatlanul sok ilyen, a régi pogány világból a székely rabonbánok várai és még előbből a rómaiaké – hanem a nagyobb fele sohasem volt.

Óriások, tündérek építették az efféle várakat és ők is lakták, egyik hegyről a másikra lépegetve, mikor sétáltak.

A torjai várúr leánya lent játszadozik a völgyben s a kötényébe szedte a szántóvető székely góbékat ekéstől, ökröstől s úgy vitte föl nagy örvendezve óriás apjához: »Nézd, papa, milyen kedves kis játékszert találtam.«

A Karsfal melletti török várban bűvös bivalyok és agarak őrzik a föld alatt levő kincseket.

Rapsonné váráról és boszorkány-asszonyáról egész mitológia kering a nép közt.

Milyenek is voltak azok a régi boszorkányok? Szépek, délcegek, várakban laktak, arannyal átszőtt bíboros rokolyát viseltek, négy lovon jártak, hadakat vezettek, királyfiakat vertek szerelem bilincseibe, varázslatos fűvekkel, bájitalal, selyemhajzatuknak bűverejével.

A későbbi korban azután odalett a szép pofa, leomlottak a büszke várak, négyes fogat sem jutott, egyszerű seprőn vagy pemetén lovagoltak a Gellérthegyre, kecskébak, esetleg varangyos béka képében. És égették őket Szege-den, Nagyenyeden, mindenfelé.

Ma ellenben már sem nem égetik őket, sem nem lovagolnak, otthon húzódnak meg a csöndes falvakban, egyre szűkebb helyen, a néphit egyik szögletében. Nincs is már egyéb foglalatosságuk, csak hogy a tehének tejét megrontsák.

Így fogy, így törpül az idők végtelenségében minden.

Hej, mikor még a Rapsonné vára állott Parajd mellett. Még most is ott vannak a romok a rendkívül magas hegyen, melyet alatt északról a Kis-Juhod vize, délről a Szilas patak locsolgat.

A gyönyörű Rapsonné ördögös mesterséggel építé hajdan e kevély fészket. Egy bűvös kass és macska hordta föl neki ilyen magasra az építési anyagot.

Egy csodálatos, sziklába vájt út nyomai is láthatók. Ez sem lehet emberi mű; sok is volna az emberkéztől. Rapsonné asszonyom az ördögökkel csináltatta azt.

Egy nap ugyanis magához idézte a főördögöt és így szólt hozzá:

– Csinálj nekem egy bűbajos utat Tordáig, alkudjunk meg, mit kérsz érte?

– Mit ígérsz, szép asszony?

– Egy hegy aranyat és egy völgy ezüstöt – mondá Rapsonné.

– Kész az alku – szólt az ördög –, tegyük írásba...

Ős székely betűkkel felírták a Rapsonné patyolat karjára az alku, a másik példányban az ördög piszkos fekete bőrére. Ez pótolta akkor a közjegyzői intézményt.

Az út készen lett hat nap alatt, és mikor Tordán az istentiszteletre harangoztak, Rapsonné akkor indult meg aranykerekű kis kocsiján olyan széleseben, hogy mire beharangoztak, már akkorra ott imádkozott a templomi ülőhelyen.

Egyszer a Gergely nevű kocsisának, amint a négy lovat hajtotta, lefordult a kalapja a fejéről és leesett az útra. A kocsis le akart szállani, hogy fölvegye.

– Ne bánts, Gergely fiam – figyelmeztette Rapsonné. – Úlj vesztig. Öt óra járásnyi föld az, innen a kalapodig.

Pedig éppen csak abban a szempillantásban esett le a Gergely kalapja s mégse volt más megoldás, mint újat venni a tordai kalaposnál.

(Bezeg milyen utak voltak addig, míg az ördög csinálta őket és nem a vármegye.)

Hanem az ördög is megjárta. Hiába, nem jó az asszonyokkal üzleti vállalatokba bocsátkozni. Mikor sátán uram eljött a fizetségért, az asszony gúnyos nevetésben villogatta meg a hófehér fogsorát.

– Hát a hegy aranyért, völgy ezüstért jöttél?

– A szerződés szerint, szép nagyasszony!

– No, hát jól van.

Kivett a zsebéből egy aranypénzt és egy ezüstpénzt. Összeszorította kis kezét ökölre és a kidudorodó ujj-csuklókra rátette felül az aranypénzt.

– Itt a hegy arany, jó ördög.

Mire egy szempillantás alatt egyet fordított a kezén és a tenyérmélyedésbe odatette az ezüstpénzt, pajzán mosollyal mondva:

– Itt a völgy ezüst. Ki vagy fizetve.

Az ördög ámult-bámult s kétségbeesetten rohant... azaz csak rohant volna a fiskálíshoz, – de mikor még az ördögök itt fenn éltek, fiskálisok még nem éltek. Bölcs az isteni gondviselés: elég egy fajtából egy szakosztály; minek csináltak volna egymásnak konkurenciát.

De ha az ördögön is kifogott Rapsonné, bezeg megjárta Zeta vár ura a két hajadon leánnyal, a szőke Bórával és a barna Nemerével, amiért az istennel kötekedett.

Ahol a kis Dezsák patak szakad a Küküllőbe, ott a kiszélesedett Cselő völgy felett emelkedik egy meredek trachitsziklás hegycsúcs: azon állott Zeta vára, melyet a pogány főúr, Zeta építtetett.

A keresztény vallás már akkor elkezdte hódításait. Zeta fia is fölvette a keresztiséget. Apja értesült erről, s midőn a fiatal dalia hazatért, becsukatta előle a várkapukat.

A testvérei, Bóra és Nemere, kijöttek a vár-fokra és átkozták a fivérüket.

– Nem kell a keresztény isten, ide ne hozd.

– Majd elmegy az oda magától is.

– No, ahhoz ugyan nincs ereje – kacagtak a főúri lányok gúnyosan.

De ijedt sikolyra vált a kacaj, mert irtózatossá bomlás, moraj hallatszik a föld gyomrában, majd megrendült a föld és meghasadt, mire a

hatalmas falak részint összeomlottak, részint lesüllyedtek. A keresztény isten megmutatta nekik az erejét.

Akik éjszakánként szélcsendes időben a vár-hegy körül ögyelegnek, nagy sírás-rívás jajjait hallják azóta a hegy gyomrából.

Nemrég (úgy a Mátyás király korában) egy Botházi nevű ember bemászott a hegyüregbe s nyílásról nyílásra menve, ráakadt a jajgató leányokra, kik a Zeta kincseit őrzik ott.

– Miért nem jöttök ki a napvilágra? – kérde tőlük az ámuló Botházi, – ti volnátok odakünn a legszebbek.

– Nem mehetünk el innen bizonyos ideig – siránkozik Bóra.

– Meddig?

– Nekem addig kell itt maradnom, míg az asszonyok kovással dagasztanak.

– Jó hosszú terminus – morogta magában Botházi. – Hát, te, kedves hűgom? – tudakolá aztán Nemere felé fordulva.

– Én addig maradok, míg a tehének melegen adják le a tejet.

Egyszóval, ha a Botházi interjúja igaz, akkor nem egyhamar lesz még szerencsénk a tisztelt kisasszonyokhoz.

Száz és száz ilyen várunk van nekünk, amelyek romjait csak sejtik, s amelyek történetét krónikák föl nem jegyezték, hanem csak a néphagyományban élnek, forognak – kacsalábon.

Az 1889-ben írt gyűjtemény 1926-os Révai-kiadása alapján

Képirás (5.)

Móra Ferenc irodalmunkban egyedülálló módon, botlásai ellenére is
familiacentrikus költő volt

Balatoni románc

„Kis szívem, még az erdőnek se mondd: / Felgyújtogatná titkunk a vadont!” Pajzán, erotikus versekben szólított meg az idős Móra Ferenc balatoni szerelmét, Kalmár Ilonát. „Az 1879-es születésű, 1902 óta nős férfi ugyanis 1932 nyarán, balatonföldvári nyaralása során megismertette és rögvest intim kapcsolatot is létesített egy feltűnően vonzó és intelligens nővel, a nála huszonhárom, feleségénél, Walleshausen Ilonánál huszonkét évvel fiatalabb, leányuknál, Pankánál mindössze egy évvel idősebb Kalmár Ilonával” – írta nemrég kettejük liaisonjáról (Lengyel András kutatásaira hivatkozva) Mórocz Gábor. A Móra Ferenc Múzeum tulajdonában lévő, Kalmár Ilonát és az íróval együtt ábrázoló felvételt az Irodalmi Magazin tette közzé tavalyi első, a Balaton és az irodalom kapcsolatait fűrkésző, feldolgozó számában. Móra Ferenc

néhány hónappal később már halálos kórral küszködött, így mindenki megítélheti, hogy utolérte-e méltó büntetése, vagy csak egy izgalmas irodalmi intermezzo volt ez a balatoni románc az író élete végén. Nagy valószínűséggel Sik Sándornak, az író halála után egy évvel, 1935-ben, a Katolikus Szemlében megjelent méltatása határozta meg a legpontosabban a költő karakterét: „Ha Móra költészetének központi ihletét keressük, azt kell mondani, hogy ő elsősorban és lelke szerint a család költője. Ha vannak egocentrikus költők, Mórát bizvást lehetne familiacentrikus költőnek nevezni. A legjellemzőbb, amit egész lírájáról (...) mondani lehet: hogy a család ablakából nézi a világot.” S ezzel együtt neki is lehetnek botlásai, gyengeségei, amelyek életművének nagyságát ennyi év után sem homályosítják el. (SZPA)